

Şuşa ədəbi mühitindən bəzi nümunələr

Azərbaycanın və bütün Qafqazın tacı qədim Şuşamız əsrarəngiz təbiəti, dünyaya səs salan musiqisi, gözoxşayan sənətkarlıq nümunələri ilə yanaşı, həm də bir söz möcüzəsidir.

Əsrlər boyu bu ədəbi mühitdə istedadlı ədiblər yetişmiş, kamil əsərlər, poetik-fəlsəfi nümunələr yarandırmışdır. Şuşa şairlərinin əksəriyyəti şəhərin və məmləkətimizin hüdudları daxilində yaşayıb yaratmış, bəziləri isə sərhədləri aşaraq xarici ölkələrə üz tutmuş, qoca Şərqdə məşurlaşmışlar.

Heç də təsadüfi deyil ki, ötən il sentyabrın 25-də Qəter Dövlətinin paytaxtı Doha şəhərində keçirilən İslam Dünyası Mədəniyyət Nazirlərinin 12-ci Konfransında Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhəri 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edildi. Əlamətdar hadisə ilə əlaqədar Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəmcamında da qeyd edildiyi kimi, bu qərar Azərbaycanın tarixi-mədəni, ictimai-siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən biri olub, İslam mədəniyyətinin zənginliklərini dolğun təzahür etdirən Şuşaya xüsusi ehtiramın ifadəsidir və İslam dünyasının həmrəyliyinin yeni rəmzinə çevrilməklə qarşılıqlı əməkdaşlıq münasibətlərinin daha da genişləndirilməsində özünəməxsus rol oynayacaqdır.

Dövlətimizin başçısının həm imzaladığı mötəbər sənədlər, həm də bu istiqamətdə dəyərli tövsiyələri "qırmızı imperiya" tərkibində olduğumuz, xüsusən də 30 illik işğal dövründə məqsədli şəkildə silinmiş səhifələrin - zəngin mədəni irsimizin bərpa edilməsini, haqqı tapdalanmış şuşalı qələm əhlinin yaradıcılığının araşdırılmasını nəzərdə tutur, alimlərin, tədqiqatçıların üzərinə ciddi vəzifələr qoyur.

AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun fondlarındakı materiallara əsasən aparılan tədqiqatlar artıq öz bəhrəsini verməkdədir. Elm adamlarının gərgin axtarırları sayəsində bir çox şuşalı söz ustadlarının həyat və yaradıcılığı barədə məlumatlar əldə etmək mümkün olmuşdur. Onlardan biri də Zeynalabdin ibn Molla Sadiq Sağəri Şuşidir. O, 1791-ci (h.1206) ildə Şuşa şəhərində doğulub. İbtidai təhsilini atası Axund Sadiqdan alıb. Ömrünün sonuna qədər müdərrişlik və şairlik edib, türkcə və farsca şeirlər yazıb. Əsərlərinin mövzu və ideyası vətən, təbiət, gözəllik, sevgi, dövrün cəfalarından şikayətlərdir. Sağəri 1854-cü (h.1271) ildə Şuşada vəfat etmişdir. Fondlarda müxtəlif məzmunlu şeir, rübai, qəzəl, saqınamələrini ehtiva edən divanları saxlanılır. Əlyazmaları qara mürəkkəblə nəstəliq xətti ilə ağ saya kağızda fars dilində yazılmış, Şərq üsulu və sadə qə-

ləmlə müasir üsulda ardıcıl olaraq səhifələnməmişdir. Divan A.A.Bakıxanovun "Qanuni-Qüdsi" adlı əsəri ilə birlikdə cildlənib.

Mirzə Əbülhəsən bin Kərbəlayi Kazım Şəhid Şuşalı isə 1816-cı (h.1231) ildə dünyaya gəlib. Mədrəsə təhsili aldıqdan sonra müxtəlif vəzifələrdə, eləcə də Cavanşir qəzasının qazısı kimi çalışmışdır. Həmçinin "Şəhid" təxəllüsü ilə şeirlər yazır, "Məclisi-fəramuşan" ədəbi məclisinin tədbirlərinə qatılırdı. 1872-ci (h. 1289) ildə Şuşada vəfat etmişdir.

Əlyazma bənövşəyi rəngli mürəkkəblə nəstəliq xətti ilə Rusiya istehsalı olan kağızda türk və fars dillərində yazılıb. Məcmuəyə şairin fərqli mövzuda saqınamə, qəsidə, qəzəl, məsnəvi və digər janrlarda əsərləri daxil edilmişdir. Yazılı abidədə yalnız 6 şeir türk dilindədir.

Mirzə Ələsgər bəy Kərbəlayi Abdinbəy oğlu Əhmədbəyov 1836-cı (h. 1252) ildə Şuşa şəhərində anadan olub. Əslən Cavanşir-Dizaq mahalının Zərgər obasındandır. Mükəmməl mədrəsə təhsili görmüş və "Növrəs" təxəllüsü ilə şeirlər qələmə almışdır. Şuşada fəaliyyət göstərən "Məclisi-üns" ədəbi məclisinin üzvü olmuş, Xurşidbanu Natəvan, Seyid Əzim Şirvani və digər ünlü söz adamları ilə mütəmadi yazmışdır. O, türk, ərəb, fars dillərini yaxşı bilməklə, rus dilini də öyrənib qəza idarəsində kargüzar işləyirdi. Əlyazma nüsxəsinə müxtəlif məzmunlu qəzəl, müxəmməs, nəzirə, tərəcibənd və başqa şeir nümunələri daxil edilib. Abidənin beş vərəqində isə müəllifin avtoqrafı əsərləri yer alıb. Mirzə Ələsgər Növrəs 1912-ci (h.1330) ildə Şuşada dünyasını dəyişmiş və Mirzə Həsən məzarlığında dəfn olunmuşdur.

Bu kiçik təqdimatdan göründüyü kimi, XVIII-XIX əsrlərdə, ondan daha əvvəl və sonra Şuşada Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri yaşayıb yaradıblar. Bu gün ədəbiyyatşünaslığımızın qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri də həmin külliyyatları araşdırıb oxucuların ixtiyarına verməkdir.

Qurban MƏMMƏDOV